

Huszonöt éves volt, amikor meghalt, pedig élnie kellene. Egyetlen, vastag kötetbe gyűjtötték összes műveit, elbeszéléseket, verseket, s talán nem is kellett volna többet írnia, elmondta már nemzedékének vallomását — ez volt az ő feladata. Megnyitni a süket füleket, a vak szemeket: egy nemzedék sikolyát meghallani, egy földig rombolt hazát meglátni. Négy száz oldalas könyvével Borchert beírta nevét a német irodalom történetébe, Thomas Mann, Arnold Zweig, Reiner Maria Rilke, Remarque és a többi nagy mellé.

Nem mindennapi értelmükben vett elbeszélések Borchert művei. Sokszor lehetetlen megállapítani, hol végződik bennük a próza és hol kezdődik a költészet, s habár formailag ebben a könyvben nincsen dráma, mégis az egész könyv egy dráma, a német háborús nemzedék drámája. Néhány hónap alatt írta, rohanta műveit Borchert, súlyos betegen, ágyban, mintha érezte volna az idő sürgető szavát, a halál közelgő hideg szellőjét. Minden benne lévő életet és erőt, lázadást és követelést elbeszéléseibe öntött, — hörögve, dadogva, zokogva. És meg tudta rázni az alvó lelkiismereteket. Volt fasiszta őrmesterek irták neki, hogy művei segítettek levetkőzni a multat, az átkokat, a mérgező ideológiát, a barbárságot. Borchert fogalom lett és lobogó.

Csodálatos elbeszélései bennünket is megtanítottak másképp nézni egy, önmagunkban s a világ előtt már halálraitelt nemzedékre. Mi hiszünk neki, amikor azt mondja: „A mi kiáltványunk a szeretet... Mégis, mégis: Ebben az örült világban mi ismét, mindig ujonnan szeretni akarunk!” A háborús és háborúutáni német élet vallomása Borchert minden szava, s nekünk el kell gondolkodnunk szavain.

A lerombolt országban csak a pusztulásnak vannak emlékei, csak fájdalom, kétségbeesés virágzik az elhagyott házak égbemeredő kéményein. Sehoh egy mosoly. Borchert nem látja, csak egyetlen elbeszélésében tud egy kissé mosolyogni, akkor is szenvedve, szenvedő emberek miatt.

Amilyen az az élet, amelyről vall, olyan a hangja is Borchertnek. Sokat tanult az expreszszionistáktól, de stílusa így is egyéni, megragadó, erőteljes. Lázás, nyugtalan, vérzik, forr, dühöng, mégis símogat, mégis annyira emberi. Néha olyan, mint egy gyászinduló, máskor az életbe vetett hit oratóriuma.

Wolfgang Borchert. Ezt a nevet nem lehet elfelejteni. A világtörténelem tragikus pillanatainak művésze ő, aki az emberek szívéből fagra nemzedékének költője, nagy, professzióját.

Lektor

Embortelenség

Franz Kafka: *Átalakulás, Epoha-kiadás, Zágráb, 1954.*

Georg Samsa kereskedelmi utazó arra ébred egy reggel, hogy utálatos kukaccá alakult át. Franz Kafka, a „Per” és a „Kastély” szerzője kortünetet állít élnék ebben a kis könyvében. Az ember elveszti emberi jellegét, állattá, csúszómászóvá alakul át. Túlzottan merésznek tekinthető az az állítás, hogy az „Átalakulás” allegória, de ha alaposan elemezzük, rájövünk a regény tételének igazi értelmére. Georg Samsa

állandóan nyomás alatt él: azért kell holtfáradtra dolgoznia magát, mert szülei nagyobb összeggel tartoznak cégfőnökének. A munka idegen számára, főnökének szemét látja mindenütt, amint fenyeget. És kiért dolgozik? Szüleiért és hugáért, keresetét ők költik el. Meggyűlöli a munkát. Kukaccá változik. Felesleges azt magyarázni, hogy egy ilyen eset a valóságban lehetetlen. Felesleges betegességet ráfogni Kafkára: nem ő volt a lehetetlen és a beteges, hanem a kor és a társadalom, amelyben élt. Ezért emelnek ismeretlen bírák kideríthetetlen bűn miatt homályos vádat Joseph K. ellen a „Perben”, ezért hiábavaló K. mérnök minden kísérlete, hogy bejusson a titokzatos kastélyba, s végül ezért változik Georg Samsa kukaccá.

Franz Kafka, a mai nyugati fiatal írók bálvány, a rettegés, megoldhatatlan problémák és az embortelenség ábrázolója. „Átalakulás” című regényének bizarr témája a polgári társadalom válságos pillanatainak, a tipikus kispolgár lelkivilága összeomlásának eredménye. Dokumentuma, természetesen rendkívül szubjektív dokumentuma, egy letűnt kornak, amelynek nyomai, hátravetett árnyékai bennünket is kísértének néha.

Lektor

Parasztkirályság

(Németh István elbeszélései)
(Testvériség-Egység kiadása)

Inges-gatyás, heje-hujás, megmosdatott, bazsalikom, árvalányhajas parasztképeket festettek elének valamikor, csendes idillt, ahol — a valóságban aligha történt meg ilyen — a Kádár Katák boldog és csinos feleségei lettek a Gyula Mártonoknak. Azután Móríc Zsigmond jött és ahogyan ő belenézett a falu életébe, rögtön szikrákkal és villamossággal teit meg minden kuckó ottan, az ember máshol le nem vezethető alkotó szenvedélye robbant bele a szilajságba, a vérbe, a kéjbe, a szenvedélyekbe. Belesimult ez a kép abba a századvégi vitalista, életes szemléletbe, amelyre akkor az írástudók esküdtek. És ha nem számítjuk ide az olyan „irodalmi” közzjátékot mint amilyen a Göre Gáboré is, alig találunk még említésre érdemeset.

Németh István úgy indult, hogy újat mond majd el a parasztságról, a mi parasztjainkról, itt Vajdaságban. Bácska szívéből szívta írósgához az éltető vért, a megszólalásra kényszerítő paraszti élményeket. Első írásaiban érezni még, hogy latolgatja a lehetőségeket: Móríc Zsigmondosan nézzen-e be a falusi házak ablakain, vagy dobjon mindent félre, álljon a saját lábára, ne tekintgessen se jobbra, se balra, hanem csak élményei szavát figyelve adja úgy tapasztalt meglátásait, ahogy azok földeregték nyiladozó értelmé előtt, ahogy belevésődtek ifjúságának hajnalán a markáns paraszt-arcokkal egyetemben.

Németh István az utóbbit választotta. Igaz, hogy így írásai veszítettek művésziességükből, a szerkezet nem mindig klasszikus tökélyű, a cselekmény vonalvezetése a fokozás nem mindig arányos, a stílusa is egyetlen, kidolgozatlan. De nyers erejükben villannak fel, bontakoznak ki a biztos szemmel meglátott és